

الگوی نماز خوانی و دلبستگی با گرایش به طلاق زوجین

- 1- زهرا محمدی فرد دانشجوی کارشناسی ارشد روان شناسی تربیتی دانشگاه آزاد بیرجند
- 2- دکتر فاطمه شهابی زاده عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی بیرجند (استاد راهنما)
- 3- دکتر مریم نصری عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی بیرجند (استاد مشاور)

Email: (mohamadizahra976@yahoo.com)

چکیده

هدف از انجام این پژوهش، بررسی رابطه بین الگوی نماز خوانی، دلبستگی به خدا با گرایش به طلاق است. تحقیق حاضر، با استفاده از روش تحلیل رگرسیون انجام و برای جمع آوری اطلاعات از پرسشنامه استفاده شد. جامعه آماری آن تعدادی از دانشجویان متاهل دانشگاه های شهرستان بیرجند که به روش نمونه گیری خوشه ای چند مرحله ای 300 دانشجوی متاهل انتخاب شدند. همچنین از بین زوج های متقاضی طلاق که به دادگاه خانواده مراجعه نموده بودند نیز 120 زوج متقاضی طلاق به صورت نمونه در دسترس انتخاب شدند که مجموع این افراد 420 نفر بود. در این پژوهش رابطه بین متغیرهای پیش بینی کننده ی نماز خوانی، دلبستگی به خدا بر متغیر ملاک (گرایش به طلاق) مورد بررسی قرار گرفت. نتایج ضرایب رگرسیون نشان می دهد، بین گرایش به طلاق با نماز خوانی در مؤلفه های ایمنی، حضور قلب در نماز و نماز عادی رابطه منفی و معنادار و بین مؤلفه های اجتنابی و عدم تمایل و احساس اجبار با گرایش به طلاق رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. ($p < 0/05$) بین گرایش به طلاق و دلبستگی به خدا در مؤلفه های اجتنابی و دوسوگرا رابطه مثبت و معنادار وجود دارد.

واژه های کلیدی: الگوهای نماز خوانی، دلبستگی به خدا، گرایش به طلاق

مقدمه:

ازدواج و تشکیل خانواده پیوندی مقدس، میثاقی محکم، بنایی محبوب نزد خداوند و عاملی موثر در حفظ دین، پذیرش عبادت انسان، تکوین مودت در رحمت، پاسداری از حریم عفت، تضمین رزق و روزی و تعظیم سنت نبوی است. مکتب متعالی اسلام ازدواج را وسیله ای برای رشد و کمال و بقای دین، تکامل اخلاق، تشکیل نهاد خانواده، تامین سلامت جامعه و دوام و بقای نسل می داند و پیروان خود را به تسریع در امر ازدواج دعوت می کند و آن را گامی مثبت در انجام مسئولیت عبادی و اجتماعی انسان به شمار می آورد (فاتحی دهاقانی، 1389).

پیشینه پژوهش:

یکی از موضوعاتی که در چند سال اخیر ذهن اکثر اندیشمندان و حتی عموم را به خود مشغول کرده است، مسأله طلاق می باشد. در حال حاضر این پدیده در ایران به شکل یک مسأله و معضل اجتماعی، مشکلات زیادی را برای افراد و خانواده های در معرض طلاق به وجود آورده است. در واقع خانواده نهادی است که به اعضای خود احساس آرامش و امنیت می دهد و طی قرن های متمادی به عنوان پایدارترین و مؤثرترین وسیله حفظ ویژگیهای فرهنگی و عامل انتقال آنها به نسلهای بعدی بوده است. از همین روست که تشکیل خانواده در همه ادیان به ویژه دین مقدس اسلام از اهمیت والایی برخوردار است و از آن به عنوان کانون آسایش و آرامش نام برده شده است (ولی زاده، 1378). اکثر بررسی های انجام شده، از رابطه بین طلاق با اعتیاد، جرم و بزهکاری، روان پریشی، عدم تعادل شخصیتی، مسائل آموزشی و تربیتی، خودکشی و یا جامعه ستیزی و نظایر آن حکایت می کنند و طلاق را موجد آن ها به شمار می آورند. حتی در کشورهایی که موانع مذهبی و حقوقی محکمی دارند طلاق زیادتر شده است (سالتر، 1998).

اهمیت نماز در بحران های خانوادگی غیر قابل اجتناب است. نماز عملی است که نشان دهنده رابطه ای میان انسان و پروردگار است. قیام خاشعانه و خاضعانه انسان در نماز، در برابر خداوند متعال به او نیرویی معنوی می بخشد که حس صفای روحی و آرامش قلبی، امنیت روانی و سلامت روانی را در او پدید می آورد. انسان در نماز با همه اعضای بدن و حواس خود متوجه خدا می شود و از همه اشتغالات و مشکلات زندگی روی برمی گرداند و همین حالت روی گردانی کامل از مشکلات زندگی و نیندیشیدن به آن در میان نماز، موجب آرامش روان و سلامت روانی می شود (افروز و همکاران، 1385).

نماز گزار علاوه بر اینکه از اقامه نماز نیرو و نشاط می گیرد، زمینه اضطراب و تشویش خاطر را در میان اعضای خانواده محدود می کند؛ به وسیله نماز و یاد خدا معنویت و نورانیت در دل اعضای خانواده به ویژه زن و شوهر نفوذ کرده و در آرامش خاطر و اطمینان قرار می گیرند. حضرت علی (ع) در این باره می فرماید: یاد خدا باعث روشنایی سینه ها و آرامش دل هاست. نماز همچنین با مهار زشتی و بی عفتی در خانواده، زمینه بحران در خانواده را، سد می کند. زیرا فجور و بی عفتی بنیان خانواده را سست می کند و استحکام آن را درهم می شکند. قرآن کریم یکی از ویژگی های نماز گزاران را پاکدامنی و حفظ عفت می داند؛ آنجا که می فرماید: نماز گزاران کسانی هستند که دامن خود را محافظت می کنند و از بی عفتی مصون هستند. (معارج: 29).

به هر حال دنیای بدون خدا، دنیای سرد و بی روح، تک نام و بدون رنگ و بافت است دنیایی که در آن همه روزها یکسانند در چنین دنیایی، ازدواج نه یک پیوند وفاداری، بلکه یک موضوع زیست شناختی است. پیری زمان ضعف و سستی و نه ایام خرد ورزی است. در این دنیا به دنبال انواع سرگرمی و هر آنچه ذهن ما را از پوچی زندگی منحرف نماید می رویم زیرا هرگز نیاموخته ایم که ایام و ساعاتی استثنایی در زندگی خود داشته ایم (کاشنر، 1988؛ به نقل از جهانگیرزاده، 1388). همچنین روان شناسان دریافته اند افرادی که خدا را به عنوان یک چهره مهربان، دلسوز می شناسند، سطوح بالاتری از بهزیستی شخصی را گزارش می کنند (پاراگمنت و همکاران، 1998؛ به نقل از جهانگیر زاده، 1388). از سوی دیگر افرادی که خدا را با اصطلاحاتی از قبیل سخت گیر، ترسناک و تنبیه گرتوصیف می نمایند سطوح بالاتری از ناراحتی های روانی را نشان می دهند (پاراگمنت و همکاران، 1998؛ به نقل از جهانگیر زاده، 1388). در بررسی روشهای مقابله دینی، افرادی که در فرایند حل مساله خدا را به مثابه یاری در کنار خود می دیدند. سلامت روان بهتری را گزارش می دهند. در مقابل افرادی که

مشکلات خود را به خصوص در موقعیت های قابل کنترل، منصفانه به خدا واگذار می کنند، سطوح پایین تری از سلامت روان را نشان می دهند(پاراکامنت و همکاران، 1998؛ به نقل از جهانگیرزاده، 1388).

دل بستگی به خدا نوعی دیدگاه مطمئن و خود باور به زندگی می پردازد که به نظر می رسد خدا به منزله پایگاهی ایمن بخش آن را مهیا می کند. اساسا ایمان از ریشه امن به معنای پناه گرفتن و امنیت یافتن است، قرآن امنیت و آرامش را که ایمان در وجود مومن ایجاد می کند چنین توصیف می نماید "الذین امنوا و تطمئن القلوب بذكر الله تظمئن القلوب" دل بستگی ایمن به خدا همان دل بستگی رشد یافته ای است که می تواند با ارتباط با خدای شایسته دوست داشتن، آدمی را به اوج برساند(اژه ای، 1381). پیامبر گرامی اسلام، حضرت محمد(صلی الله علیه و آله) می فرماید: «مَثَلُ الْبَيْتِ الَّذِي يَذْكُرُ اللَّهَ تَعَالَى فِيهِ وَالْبَيْتِ الَّذِي لَا يَذْكُرُ اللَّهَ فِيهِ كَمَثَلِ الْحَيِّ وَالْمَيِّتِ؛ مَثَلُ خَانِهَائِي كَمَا فِي خَانِهَائِي» که در آن از خدا، یاد می شود و خانه ای که در آن ذکری از خدا به میان نمی آید، مَثَلُ زنده و مرده است؛ یعنی خانه و دلی که مرکز یاد خدا و ارتباط معنوی با اوست، آباد و آرام است و خانه و دلی که از یاد خدا و ارتباط با او تهی است، ویران و تاریک است و اندوه و نگرانی آن را فراگرفته است. از طریق ذکر و ارتباط با خالق جهان، همه بیمها از میان برمی خیزد و همه ناراحتیها از انسان ستانده می شود. آن گاه که شخص به یاد خدا و در ارتباط با اوست، قلبش با طمأنینه آباد می شود و سرشار از رضایت و خشنودی می گردد. قلب و دلی که پیش از این بدون یاد و ذکر او، ویران و تیره گشته بود و در سختی و گرفتاری به سر می برد «وَمَنْ أَعْرَضَ عَن ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكًا؛ آن که از یاد من روی گردان است، زندگی سخت و غیرقابل تحملی خواهد داشت» (طه، 124). با ارتباط و مناجات با او، به نورانیت و روشنی می رسد. فرد با نیایش و ارتباط با خدا می تواند به گنج های آسمان و زمین دست یابد و به مقام و منزلتی عالی نایل شود، و در سایه این منزلت به آرامش درونی برسد (پناهی، 1389).

همیشه اضطراب و نگرانی یکی از بزرگترین بلاهای زندگی انسانها بوده و هست، و عوارض ناشی از آن در زندگی فردی و اجتماعی کاملا محسوس است. همیشه آرامش یکی از گمشده های مهم بشر بوده، و به هر دری می زند تا آن را پیدا کند، و اگر تلاش و کوشش انسانها را در طول تاریخ برای پیدا کردن آرامش از طرق صحیح و کاذب جمع آوری کنیم خود کتاب بسیار قطوری را تشکیل می دهد. بعضی از دانشمندان می گویند: به هنگام بروز بعضی از بیماری های واگیردار همچون وبا از هر ده نفر که ظاهرا به علت وبا می میرند، اکثر آنها به علت نگرانی و ترس است و تنها اقلیتی از آنها حقیقتا به خاطر ابتلای به بیماری وبا از بین می روند. به طور کلی آرامش و دلهره، نقش بسیار مهمی در سلامت و بیماری فرد و جامعه و سعادت و بدبختی انسانها دارد، و چیزی نیست که بتوان از آن به آسانی گذشت و به همین دلیل تا کنون کتاب های زیادی نوشته شده که موضوع آنها فقط نگرانی و راه مبارزه با آن، و طرز به دست آوردن آرامش است(پناهی، 1389).

روش پژوهش:

با توجه به عنوان و اهداف پژوهش حاضر، این پژوهش از نوع توصیفی و همبستگی است. که از بین چندین نوع روش همبستگی بین متغیرها، از روش تحلیل رگرسیون، استفاده شده است که رابطه بین متغیرهای پیش بینی کننده ی نماز خوانی، دل بستگی به خدا و راهبردهای نظم جویی شناختی هیجان را بر متغیر ملاک (پیش بینی شونده) گرایش به طلاق بررسی می کند.

جامعه آماری و روش نمونه گیری:

جامعه آماری در این پژوهش کلیه دانشجویان متاهل دانشگاه های شهر بیرجند که در سال تحصیلی 92-93 در مقطع های کارشناسی ارشد، کارشناسی و کاردانی مشغول به تحصیل می باشند، همچنین زوج های متقاضی طلاق که در 9 ماه ابتدای سال 92 به مراکز طلاق دادگاه ها و کانون حمایت از خانواده بهزیستی مراجعه کرده اند، هستند که از روش نمونه گیری

خوشه ای چند مرحله ای استفاده شد، بدین ترتیب از کلیه دانشگاه های سطح شهرستان بیرجند، به صورت تصادفی، سه دانشگاه آزاد اسلامی، پیام نور و دولتی انتخاب شدند و سپس از هر یک از این دانشگاه ها، دو دانشکده، و از هر دانشکده، 4 کلاس که دانشجویان در آن مشغول به تحصیل بودند، به صورت تصادفی انتخاب و پرسشنامه ها تکمیل گردید. از بین افراد متقاضی طلاق نیز 120 نفر به صورت نمونه در دسترس انتخاب شدند.

حجم نمونه:

در این پژوهش 300 نفر از دانشجویان متاهل دانشگاه های آزاد، پیام نور و دولتی شهرستان بیرجند و 120 نفر از زوج های متقاضی طلاق که جمعا 420 نفر می باشند، به عنوان نمونه انتخاب شدند.

ابزار جمع آوری اطلاعات:

آزمون سبک دلبستگی به خدا:

نخستین مقیاس دلبستگی به خداوند، در سال 1992 توسط کیرک پاتریک و شیور با اقتباس از مقیاس های دلبستگی که در سال 1987 توسط هازن و شیور ساخته شده بود، طرح ریزی شد (به نقل از کیرک و پاتریک، 2002). در این مقیاس از آزمودنی خواسته می شود تا از بین 3 پاراگراف ارائه شده که هر یک توصیفی از سبک های سه گانه رایج دلبستگی یعنی ایمنی، اجتنابی و دوسوگرا ارائه می کرد، یکی را که با حالات و تجربیات وی در رابطه دلبستگی به خداوند هم خوان و تطابق بیشتری داشت، گزینش نماید.

پرسشنامه الگوی نماز خوانی:

این پرسشنامه توسط شهبابی زاده (1393) بر اساس متون دینی نهج البلاغه و احادیث و نیز با راهنمایی مشاوران مذهبی، جهت سنجش سه الگوی نماز خوانی با حضور قلب، عدم تمایل و اجبار دیگران و نماز خوانی بر حسب عادت طراحی شد و به فاصله دو هفته ای بین 20 دانشجو توزیع گردید و نتایج باز آزمون آن در هر سه خرده مقیاس بیش از 0/7 بدست آمد. نتایج تحلیل عاملی نیز در نمونه 700 نفری دانشجویان دانشگاه های آزاد اسلامی خراسان جنوبی نشان دهنده استخراج سه عامل بود و هیچ سوالی نیز حذف نشد.

پرسشنامه گرایش به طلاق:

این پرسشنامه، توسط روزلت، جانسون و مورو در سال 1986 طراحی شده است. در مجموع شامل 15 سوال است که دارای سه بعد شناختی، عاطفی و رفتاری بوده است که برای سنجش این متغیر، از یک مقیاس 15 گویه ای (طرح 5 گویه مستقل برای سنجش هر یک از ابعاد سه گانه مذکور) استفاده شده است. (فاتحی دهاقانی، 1389).

نتایج و بحث:

فرضیه 1 - نماز خوانی و دلبستگی به خدا پیش بینی کننده گرایش به طلاق است.

به منظور بررسی فرضیه فوق، از آزمون رگرسیون چندگانه همزمان استفاده شد که متغیر شناختی طلاق به عنوان متغیر ملاک و مؤلفه های نماز خوانی و دلبستگی به خدا به عنوان متغیرهای پیش بین وارد معادله شدند. نتیجه آزمون مذکور نشان داد مدل می تواند حدود 63% متغیر گرایش به طلاق در بعد شناختی را تبیین کند که از نظر آماری معنی دار بود ($p < 0/001$) و ($F = 118/99$).

جدول شماره (1) مربوط به شاخص های توصیفی متغیرهای پژوهشی نشان می دهد که در افراد مورد مطالعه بیشترین میانگین نمره از مؤلفه های الگوی نمازخوانی مربوط به مؤلفه حضور قلب در نماز و کمترین میانگین نمره مربوط به مؤلفه عدم تمایل و احساس اجبار بود. از مؤلفه های دلبستگی به خدا بیشترین میانگین نمره مربوط به مؤلفه ایمنی و کمترین میانگین نمره مربوط به مؤلفه اجتنابی و از مؤلفه های گرایش به طلاق بیشترین میانگین نمره مربوط به مؤلفه عاطفی و کمترین میانگین نمره مربوط به مؤلفه شناختی بود.

جدول شماره (1): شاخص های توصیفی متغیرهای پژوهشی

متغیر	میانگین	انحراف استاندارد	حداقل	حداکثر
الگوی نمازخوانی	حضور قلب در نماز	3/66	1/45	6
	عدم تمایل احساس اجبار	2/35	1/20	5/75
	نماز عادت	2/90	1/02	5/67
دلبستگی به خدا	دوسوگرا	2/65	1/38	6
	ایمنی	4/43	2/03	7
	اجتنابی	2/51	1/57	6/60
گرایش به طلاق	عاطفی	2/85	1/17	5
	رفتاری	2/44	1/27	5
	شناختی	2/19	1/10	4/80

نتایج ضرایب رگرسیون در جدول شماره (2) نشان می دهد، بین دلبستگی به خدا در مؤلفه ایمنی، نمازخوانی در مؤلفه حضور قلب در نماز، نماز عادت با گرایش به طلاق در بعد شناختی رابطه منفی و معنادار و بین دلبستگی به خدا در مؤلفه اجتنابی و نمازخوانی در مؤلفه عدم تمایل و احساس اجبار با گرایش به طلاق در بعد شناختی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد ($p < 0/05$) و نتایج نشان داد که دلبستگی به خدا در بعد اجتنابی سهم بیشتری در تبیین متغیر گرایش به طلاق در بعد شناختی بر عهده دارد.

جدول شماره 2: ضرایب رگرسیون مربوط به نقش مؤلفه های نمازخوانی و دلبستگی به خدا بر گرایش به طلاق

متغیر	ضریب غیر استاندارد		ضریب استاندارد	مقدار t	سطح معنی داری
	مقدار B	خطا استاندارد			
ثابت	2/48	0/20		12/60	<0/001
ایمنی	-0/09	0/03	-0/18	2/80	0/005

<0/001	7/19	0/37	0/04	0/26	اجتنابی
0/13	1/54	0/07	0/04	0/06	دوسوگرا
<0/001	3/55	-0/21	0/04	-0/16	حضور قلب در نماز
<0/001	3/75	0/18	0/04	0/16	عدم تمایل و احساس اجبار
<0/001	4/03	-0/15	0/04	-0/16	نماز عادت

نتیجه گیری:

نتایج مطالعه حاضر نشان داد که بین دلبستگی به خدا در مولفه ایمنی، نمازخوانی در مولفه حضور قلب در نماز، نماز عادت با گرایش به طلاق در بعد شناختی رابطه منفی و معنادار و بین دلبستگی به خدا در مولفه اجتنابی و نمازخوانی در مولفه عدم تمایل احساس اجبار با گرایش به طلاق در بعد شناختی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. همچنین بین نمازخوانی در مولفه حضور قلب در نماز با گرایش به طلاق در بعد عاطفی رابطه منفی و معنادار و بین مولفه های ایمنی، اجتنابی، دوسوگرا، عدم تمایل احساس اجبار با گرایش به طلاق در بعد عاطفی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. بین مولفه های حضور قلب در نماز و نماز عادت با گرایش به طلاق در بعد رفتاری رابطه منفی و معنادار و بین دلبستگی به خدا در مولفه های اجتنابی، دوسوگرا، نمازخوانی در مولفه عدم تمایل احساس اجبار با گرایش به طلاق در بعد رفتاری رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

پیشنهادات کاربردی:

- 1- با توجه به فرهنگ دینی کشور در درجه اول سوق دادن خانواده های دارای ارزش مذهبی به سوی درمانگران آشنا به مفاهیم دینی و در درجه دوم تربیت روانشناسانی با رویکردهای دینی جهت کاهش گرایش زوجین به طلاق و افزایش رضایتمندی آنان لازم و ضروری می باشد.
- 2- یافته های این پژوهش می تواند به درمانگران و مشاوران در زمینه اختلال های هیجانی و نظم دهی هیجانات زوجین کمک کند. به طوری که در برنامه های درمانی توجه خاصی به راهبردهای شناختی به ویژه راهبردهای ناسازگارانه از قبیل ملامت خود، نشخوارگری و فاجعه سازی داشته باشند. چرا که هیجانات از نظر اجتماعی مفید هستند و در ایجاد، حفظ و تداوم رابطه با دیگران نقش دارند، بنابراین تعدیل و تنظیم آن ها از طریق آموزش تنظیم هیجان می تواند بر کاهش مشکلات زوجین موثر باشد.
- 3- برگزاری کلاس های آموزشی مستمر برای زوجها با هدف بهره گیری از روش های دینی در تعاملات صحیح نیز از دیگر پیشنهادهای کاربردی این پژوهش است.

منابع:

- قرآن کریم
اژه ای، جواد، (1381)، نیازها در قرآن، مجله روان شناسی، سال ششم، شماره ۴، ۳۰۷-۳۲۳.
افروز، غلامعلی، خانبانی، مهدی وچیتی، پریسا(1385). رابطه زاهدی های مقابله ای مذهبی یا تنیدگی، مجموعه مقالات اولین همایش انسان معاصر، دین و کارکردهای آن. انتشارات دانشگاه مازندران.
پناهی، علی احمد (1389). نقش التزام به آموزه های دینی در تربیت واستحکام خانواده سال اول، شماره دوم، ص 77 - 96.

اولین کنفرانس ملی توسعه پایدار
در علوم تربیتی و روانشناسی، مطالعات اجتماعی و فرهنگی

www.epscnf.ir

اولین کنفرانس ملی توسعه پایدار
در علوم تربیتی و روانشناسی، مطالعات اجتماعی و فرهنگی

فاتحی دهاقانی، ابوالقاسم (1389). تحلیل جامعه شناختی عوامل موثر بر گرایش زوجین به طلاق در استان اصفهان، مطالعات امنیت اجتماعی. دوره 5، شماره 3، صفحه 16.

ولی زاده، علی (1378). پیوندها سست می شود وقتی ارزشها در روابط خانوادگی رنگ ببازد. ثبت، دوره 11، شماره مسلسل 88. - «نگرانی از افزایش طلاق‌های توافقی»، جام جم، 86/7/2.

Garnefski, N, Kraaj, V, & Spinhoven, P. (2002). Manual for the Cognitive Emotion Regulation Questionnaire. Leiderdorp, the Netherland. DATEC

Saulter, A. F. and Lugila, T. A. (1998) Marital Starts and Living Arrangement. March 1996, CENSUSBUREAU. P.420-96. Saulter A.F. and lugila T.A (1998) Marital and Arrangement. March 1996 CENSUSBUREAU. P.420-90.